

Preporuke za previjanje rana

Poseban, multidisciplinarni pristup sa aspekta samog pacijenta, porodice pa i društva zahteva hronična rana.

Hroničnim ranama smatraju se one rane koje ne zarastaju u predviđenom vremenskom periodu za tip i lokalizaciju rane, a proces zarastanja rane traje duže od 6 nedelja.

Za hronične rane važe sledeća pravila:

- progresija rane iz akutne u hroničnu zbog sudejstva egzogenih i endogenih faktora
- duži vremenski period potreban za zarastanje
- odlikuju ih posebna celularna i biohumoralna svojstva
- zahtevaju holistički i multidisciplinarni pristup u lečenju

Evaluacija rane-etilogija:

- venski ulkusi
- dekubitalni ulkusi
- dijabetični ulkusi
- arterijski ulkusi
- drugi uzroci

Evaluacija rane-lokalizacija

- unutrašnji aspekti potkolenice(venski ulkusi)
- sakrum,veliki trohanter,peta(dekubitalni ulkus)
- dorzum stopala,pretibijalno(arterijski ulkus)
- lateralni maleolus(venski,arterijski,dekubitalni ulkusi)
- plantarni ili lateralni aspekti stopala i prstiju(dijabetični ulkus)
- zone izložene suncu(npr.bazocelularni karcinom)

Smanjenje veličine rane za više od 40% tokom 2-3 nedelje lečenja ukazuje na dobar trend(adekvatna proliferacija i kontrakcija rane)

Izgled kreveta rane

- 1) granulaciono tkivo- zdravo granulaciono tkivo je rozikaste boje,podseća na meso lososa,čvrsto je i vlažno i indikator je dobrog zarastanja
  - nezdravo granulaciono tkivo je tamnocrvene boje,lako krvari na dodir,prisutni su brojni džepovi i mostovi sa fibrinom u rani,rana je bolna na dodir
  - ekscesivne granulacije takođe ukazuju na mogućnost infekcije i treba ih otkloniti debridmanom(kiretom ili kauterizacijom srebronitratom)

- 2) nekrotično tkivo

- 3) prisustvo eksudata- ključna komponenta u zarastanju rana sastoji se od serozne tečnosti,ćelija,debrisa okolnog tkiva,faktora rasta i citokina
eksudat hroničnih rana je bogat proteazama
veliki volumeni uzrokuju maceraciju okolne kože
pokrovi rana natopljeni eksudatom omogućuju prodor bakterija u ranu
eksudat može biti neprijatnog mirisa zbog prisustva infekcije ili zbog prisustva nekrotičnog tkiva
  - ekscesivni eksudat može biti posledica infekcije rane ili izraženog edema u zoni rane i svakako predstavlja prepreku u zarastanju rane
  - obiman eksudat mora biti kontrolisan adekvatnim izborom pokrova(obloge),edem kompresivnom terapijom a infekcija mora biti lečena

- 4) prisustvo infekcije - infekcija rane usporava zarastanje i može ugroziti život pacijenta(sepsa)
sve hronične rane su naseljene bakterijama
prisustvo bakterija u rani NE znači da postoji infekcija rane
često,rutinsko uzimanje brisa rane nije ni medicinski ni finansijski opravdano

Izgled kože oko rane

Celulitis:tretirati sistemskim antibioticima

ekcematozne promene:tretirati topikalnim kortikosteroidima
suva,perutava koža:emolijensi,izbegavati parfimisane proizvode i upotrebu topikalnih antibiotika
macerirana koža:koristiti pokrove odgovarajućeg apsorpcionog kapaciteta,cink oksid pastu
kalus:oko neuropatskog ulkusa-debridman

Evaluacija rane-bol

numerička skala percepcije bola od 1 do 10

Hronologija lečenja

1) edukacija bolesnika Holistički princip (“Pacijent sa ranom” a ne “Rana na pacijentu”)

2) edukacija porodice bolesnika: depresija, socijalna izolacija, finansijsko opterećenje

Lokalna nega rane – TIME princip

T tissue=tkivo

I =infekcija

M moisture imbalance=poremećaj vlažnosti rane

E edge of wound=ivica rane,ne napreduje ili je podminirana

Kada uzeti bris?

- inficirana rana
- rane koje “nazaduju” i koje se uvećavaju uprkos adekvatnom tretmanu

ČISTE RANE

- * ispiranje fiziološkim rastvorom
- * aplikacija suportivnih obloga u zavisnosti od tipa rane

INFICIRANE RANE

- * primena hidrogen peroksida (H₂O₂) – samo dok postoji gnojna sekrecija
- * ispiranje fiziološkim rastvorom
- * Suportivni oblozi
  - Aktivne obloge sa srebrom i/ili ugljem (Aqucel Ag, Biatain-Ag, Actisorb, Carboflex, ..)
  - Alginati (Kaltostat, Melgisorb,..)
  - poliuretanske pene (Biatain)
  - Mesalt (netkani materijal impregniran NaCl - zamena za obloge s hipertoničnim rastvorom)

NEKROZE

- * hirurški debridman
- * autolitički debridman - hidrogeli
  - Hipertonični gel (Hypergel,...) – samo na suhu crnu nekrozu
  - Normotonični gel (Granugel, Purilon gel,...) – primenjiv na sve nekroze (nekroze, fibrinske naslage)
  - enzimatski i biološki debridman

FIBRINSKE NASLAGE

- * Normotonični gel (Granugel, Purilon gel,...) ili izotonični gel s NaCl (Normlgel,...)
- * Sekudarna obloga
  - Slaba eksudacija
    - Hidrokoloidna obloga (Granuflex, Comfeel plus,...)
    - Silikonska obloga (Mepilex,...)
  - Jaka eksudacija
    - Alginati (Kaltostat, Melgisorb, Seasorb plus,...)
    - Silikonska obloga (Mepilex transfer,...) + visokoupijajuća obloga
  - Inficirana rana

- obloga sa srebrom i/ili aktivnim ugljem (Actisorb, Aquacel Ag, Biatain Ag, Carboflex,...)

GRANULACIJE

Slaba eksudacija

- Hidrofiber obloge (Aquacel,...)
- Hidrokoloidni oblozi (Granuflex ili Granuflex extrathin, Comfeel plus, Comfeel prozirni,...)
- Silikonske obloge (Mepilex,...)
- Poliuretanske pene (Biatain,...)

Jaka eksudacija

- Alginat (Kaltostat, Melgisorb, Seasorb plus,...)
- Hidrofiber vlakna sa ili bez srebra (Aquacel,...)
- Silikonske obloge (Mepilex tranfer,...) + sekundarna visokoupijajuća obloga (Mesorb, Sorbion, Sachet,...)
- Poliuretanske pene (Biatain,...)
- Poliuretanske pene sa srebrom (Biatain-Ag,...)

EPITELIZACIJA

- Silikonska obloga (Mepilex Lite,...)
- Hidrokoloidni oblozi (Granuflex extrathin, Comfeel plus, Comfeel prozirni,...)

DEKUBITALNE RANE – NAJFREKVENTNIJI TIP RANA SLUŽBE KUĆNOG LEČENJA

STADIJUMI DEKUBITALNIH ULKUSA PREMA CAMPBELLU I DELGRADU

1. Crvenilo iznad zone pritiska.
2. Crvenilo, oteklina, induracija, stvaranje mehurića i ekzorijacije.
3. Ulkus sa vidljivim potkožnim tkivom.
4. Ulkus do mišićne fascije.
5. Kombinacija nekroze kože, masnog tkiva i mišića.
6. Uključene koštane strukture (periostitis, osteitis, osteomyelitis).
7. Kao kod 6. stadijuma uz komplikaciju septičkog artritisa, patoloških fraktura, luksacije, septikemije i mogućeg smrtnog ishoda.

Lečenje dekubitusa je veoma složen i dug proces koji zahteva multidisciplinarnan pristup i angažovanje doktora različitih specijalnosti: dermatologa, hirurga, interniste (kardiologa, endokrinologa), urologa, neurologa, fizijatra, srednjemedicinskog kadra i pomoćnog medicinsko osoblja.

Posebno važnu ulogu u lečenju obolelih od dekubitusa ima [medicinska sestra](#), koja bolesnika pruža svu potrebnu njegu, i ujedno sprovodi sve mere prevencije. Zato lečenje dekubitusa spada među najskuplja lečenja u medicini, i jedno je od najdugotrajnijih.

Lečenje dekubita može biti konzervativno i hirurško;

- **Konzervativno lečenje** - obuhvata sledeće mere i postupke;
  - česta preraspodela pritiska na kritičnim područjima podmetanjem jastučića, primena zavoja na ugroženim mestima, upotreba specijalnih antidekubitalnih dušeka i promenu položaja bolesnika svaka dva sata.
  - svakodnevnu higijenu tela, redovno menjanje posteljine i briga o naborima na posteljini i rublju.

- redovna i pravilna ishrana, uz unos dovoljne količine belančevina, vitamina (posebno vitamina A i C), elemenata u transportu kiseonika ([cink](#), [gvožđe](#), [bakar](#)).
- stalna kontrola [infekcije](#), redovna dezinfekcija rane antiseptikom, kao i opšte mere (redovna upotreba lekova i antibiotika prema antibiogramu).
- primena različitih obloga i lokalnih lekova, elektromagnetna terapija, UZ terapija, Vac terapija (lečenje negativnim pritiskom) itd..

Hirurško lečenje - sastoji se od;

- - radikalnog odstranjenja odumrlog tkiva,
  - osteotomije, (uklanjanja upalno promenjenih delova kosti)
  - zatvaranja defekta lokalnim kožnim ili mišićnim režnjevima.

Prevenција

Sve dok postoji nekakav automatizam za menjanjem položaja tela kada se uoči prekid cirkulacije te odumiranje tkiva, nema opasnosti od dekubitusa, ali se zato u slučaju ozlede leđne moždine gubi taj osećaj pa tada može doći do dekubitusa.

Mesta na koja posebno treba paziti prilikom sedenja i ležanja jesu izbočeni delovi tela, kao što su sedaće kosti odnosno tuber, kukovi i pete.

Dekubitus se može sprečiti i zalečiti hranom bogatom koja se mora sastojati od [kalcija](#), [albumina](#) i [vitamina C](#).

Korišćena literatura: “Lečenje hroničnih rana” - Dr Borisav Mandić,specijalista opšte hirurgije, Dr Nina Avakumović,specijalista dermatovenerologije

Dr Predrag Rosić, spec opšte medicine